

- (20) Amiben egyébként egyezett *Mitrovics Gyulával*.
 (21) Két kiadást megért: 1928-ban, illetve 1943-ban.
 (22) Egyébként a csucsai front regénykájából indul ki „A tanulás mesterfogásai”, majd ennek folytatásaként a „Leckék a leckéről”.
 (23) „Karácsony Sándor öröksége”
 (24) „Karácsony Sándor öröksége”
 (25) „Karácsony Sándor öröksége”
 (26) „Karácsony Sándor öröksége”
 (27) „Karácsony Sándor öröksége” Heltai együtt nőtt fel apja tanítványaival, s apjának Karácsony Sándor osztályfőnöke volt.
 (28) Varga Domokos tanulmányában követeli a gyermek, az ifjú számára a tévedés, a botladozás jogát.

FALUDI SZILÁRD

A megszólalás nehézségei

Milyen hosszú út vezet az első megszólalástól az örömet, bánatot egyaránt érzékeltetni képes hallgatásig. Milyen hosszú az út az artikulálatlan üvöltéstől a beszédes csöndig. A csöndig, melybe minden hang, minden szó beleférhet. Különösen érdekesek ebből a szempontból (is) Ottlik Géza írásai, regényei. Az ő szereplőinek egy-egy hümmögésébe fél életük története belefér – mert a regényben ott remeg, készen áll az a mögöttes tartomány, mely az olvasó számára is felfoghatóvá teszi egy végtelen sűrűségű jelrendszer legbonyolultabb összefüggés-, utalásrendszerét is. És ez az, ami van, ami a legfontosabb, ami a legbiztosabb létező ember és ember között. A hullámhossz, melyen a másik emberhez közeledni vagyunk/lehetünk képesek. Tárgyak, épületek, erdők, uszodák – megannyi fontos apróság, de apróság, nem meghatározó élményt jelentő dolog. Ami meghatároz téged, engem, mint embert, ami a lényegét érintően egyedi bennem, az a hozzád fűződő érzés, az az életet sűrítő jelegyüttes, jelrendszer, amelyet közösen hoztunk létre.

E kötetek fiatalok, 14–18 évesek számára készültek, akik a felnőttiséggel ismerkedvén sok-sok új ingerrel, kommunikációs helyzettel találkoznak. A szerzők vélhető szándéka, hogy e helyzetekben a fiatal emberek, fiúk és lányok minél jobban megértsék egymást, minél gyorsabban tudjanak reagálni régi és új jelekre, jelzésekre úgy, hogy viselkedésük szorongásmentes, felszabadult legyen.

A *Kommunikálj!* című könyv valójában feladatgyűjtemény, munkatankönyv jellegű összeállítás. A nyelvtudástól, a nyelvtől indulva közléshelyzeteket dolgoz föl, majd a szövegalkotás módozataival ismerteti meg, miközben bevezet a stilisztika legfontosabb elveinek alkalmazásába is. A jobb képességű középiskolások maguk elboldogulnak vele, de igazából egy jó tanár kezében hasznosulhat, aki megfelelően válogat a feladatok között, s olykor megmagyaráz egy-egy nehezebb fogalmat vagy logikai láncot.

Sajnos a kötet vizuális képe eléggé egyhangú, monoton – különösen éppen a téma miatt lehetne sokkal gazdagabb, így kissé száraz marad a közvetített tudásanyag –, és gyakran közelebb állónak vélem a tanári kézikönyv műfajához, mint feltételezett céljához, hogy középiskolások mindennapi, szórakoztatva tanító olvasmánya legyen. S ezt megintcsak a kommunikációval kapcsolatban kell hangsúlyoznunk – mert ez az a témakör, amely talán a legtöbb játékra, jókedvvel megoldható helyzetgyakorlatra stb. adna lehetőséget. Néha bizony elméleti nyelvtanok magas szintű fogalmi elvonatkoztatásait kell ismerni egy-egy megoldáshoz.

A kötet általában jó és használható feladatokat gyűjt össze, de mintha „nem lenne igazán megcsinálva”. Hiányolok legalább egy útmutatót, bevezetőt, mely megvilágítaná a szerző szándékait – arról nem is beszélve, hogy e szándékoknak megnyerné az olvasókat, e legnehezebben megnyerhető korosztályt! –, javaslatokat tenne a tankönyv hasz-

kat, e legnehezebben megnyerhető korosztályt! –, javaslatokat tenne a tankönyv használatára vonatkozóan, eligazítaná az olvasót-tanulót; egyáltalán: érezhetné a „lapozó fél”, hogy törődnek vele, a szerző valóban kommunikálni szeretne vele, s nem unalmas lecke-feladatok kötelező megoldását kéri elsősorban. Vélem, hogy mindezek szerkesztési hiányosságok; a könyv tartalma arra utal, a „nyersanyag” megért volna még egy végiggondolást – erre bizonyval szükség lett volna ahhoz, hogy örömmel forgatható kiadvány, kommunikációs derűt adó könyv szülessék belőle.

Természetesen a véletlen műve, hogy jelen rövid írás tárgya két hasonló témájú összeállítás (a véletlen oka közel egyidejű megjelenésük) – így adódhat, hogy amit eddig kritikaként kellett elmondanunk, hiányosságként felrónunk, mindazt *Trencsényi Borbála* könyvének pozitívumaként kell felsorolnunk. Mert emez igényesen végiggondolt és szerkesztett munka: a kérdések, feladatok pontosan fogalmazottak, az egyes oldalak tördelése, képe is fantáziadús, változatos, szépen tervezett – mégis a könnyedség benyomását keltő; vagyis tárgyának elegáns kifejtését tartalmazó tankönyv született, mely nem mentes a humortól és az öniróniától sem – bizony irigyelhetjük az AKG diákjait! Ráadásul olyan klasszikus szövegek gazdagítják ezt az összeállítást, melyek mindennél többet mondó összefoglalásai lehetnek a kommunikáció elméletének és gyakorlatának – Csehovtól Kosztolányiig. A szerző a rendelkezésre álló tankönyv-szakerodalmából kiválogatta a legjobb részeket, s ezeket megtoldva kollégái, diákjai és saját ötleteivel, alkotásaival, egy végre igazán használható (nyelvtan)könyvet hozott létre.

Igen, ezt a könyvet lehet *szeretni*; s talán ez a legfontosabb.

Szellemes, egyedi feladatmegoldásokra serkent, nem elméletieskedik feleslegesen, nem unalmas és nem száraz – lehetne ugyan még szellősebb egy kicsit, de így is nagyvonalú és precíz (néhány apró elírást kivéve, melyek a következő kiadásból már nyilván hiányoznak majd), s magávalragadóan széles műveltséganyagot mozgat. Nem erőltetettek a kommunikációs szituációk, nincs habaréknyelv, a gyerekek életéhez, élményvilágához közelállóak a feladatok, kedvesek a megszólítások – s közben játszva, szórakozva tanulják meg a diákok a magyar nyelvten lényegét is; gyakorlatilag anélkül, hogy észrevennék.

Miközben fáradhatatlanul kommunikálnak, beljűk szivárog a határozók rendszere vagy az alá-, mellérendelés lényege, de kiigazodnak az összetett szavak fajtái vagy a mássalhangzó-változások között is – sőt, egy óvatlan pillanatban jelzést kapnak arról, hogy az érettségimilyen helyesírási vétségért hány hibapont jár; remélhetően előadni is lesz kedvűk, s bejáratosak lesznek a jeltudomány berkeibe.

Jelek, jelrendszerek, emberek. Elképzelések, lehetőségek, megvalósulások. Könyvek, beszélgetések. Versek, beszélgetések.

Ahogy nincs két egyforma könyv, két egyforma vers, úgy nincsen két egyforma kommunikációs gesztus sem. A változatok milliárdjai árnyalnak bennünket naponta emberré, olyan földlakóvá, akiben talán mégis él a jószándék arra, hogy magateremtette jeleivel közelebb kerüljön a másik emberhez. S ennek már a szándéka sem kevés: hanem a tettét érlelő gesztus, a megszólalás előtti utolsó pillanat, az atomnyi csönd, melybe egy világnyi *megértés* burkolózhat; s olykor csak egy bólintásra, egy szemvillanásra, egy biztató huncyorításra vár.

Trencsényi Borbála és Bánréti Zoltán könyvei után könnyebb a megszólalás.

Bánréti Zoltán: Kommunikálj! (Kommunikációs és nyelvi tréningek 14–18 évesek számára) Korróna Kiadó, Budapest, 1993. *Trencsényi Borbála: Anyanyelv és kommunikáció. Alternatív Közgazdasági Gimnázium Alapítvány, Budapest, 1993.* (Mindkét kötet a PSZM Projekt támogatásával jelent meg.)

FŰZFA BALÁZS